

دانشگاه علامه طباطبایی

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی گرایش
مدیریت ورزشی

عنوان:

بررسی میزان سرانه ی فضاهای ورزشی و بهره‌وری آن در استان گلستان از دیدگاه مدیران

ورزشی استان

استاد راهنما:

دکتر غلامعلی کارگر

استاد مشاور:

دکتر جواد شهلائی

پژوهشگر:

زهرا رضایی

شهریور ۱۳۸۹

تقدیم به :

روح بلند پدرم که هر چه دارم از تلاشها و زحمات آن پر کشیده است.

(روحش شاد و یادش گرامی)

مادرم که دعای خیر او همیشه به دنبال ما می باشد.

تشکر و قدردانی خود را نثار استاد گرانقدر جناب آقای دکتر غلامعلی کارگر که تمام زحمات و مشکلات کار با راهنمایی ایشان مرتفع گردید و مسئولیت‌پذیری، صبر، درک بالا و صمیمیت ایشان را هیچگاه فراموش نخواهم کرد.

از استاد مشاور دکتر جواد شهلائی که در همه حال از نظرات ارزنده ایشان بهره‌مند شدم، کمال تشکر را دارم و توفیق روزافزون همراه با سربلندی و بهروزی شما را از خداوند منان خواستارم.

با تشکر از استاد داور دکتر هنری که با دقت نظر خود بر غنای این تحقیق افزودند.

همچنین از عموی بزرگوار و بردار خوبم و دوست عزیزم خانم فاطمه بهمنی که در تمام زمینه‌ها کمال همکاری را نموده‌اند، صمیمانه سپاس گزارم.

فصل اول: طرح تحقیق

مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسئله	۴
۳-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش	۶
۴-۱- سوالهای تحقیق	۱۰
۵-۱- اهداف تحقیق	۱۱
۱-۵-۱- هدف کلی	۱۱
۲-۵-۱- اهداف اختصاصی	۱۲
۶-۱- واژگان اختصاصی طرح	۱۲
۷-۱- مشکلات و تنگناهای تحقیق	۱۳
۱-۷-۱- محدودیت‌های در کنترل محقق	۱۳
۲-۷-۱- محدودیت‌های خارج از کنترل محقق	۱۴

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۲- مقدمه	۱۶
۲-۲- بخش اول: تعاریف سرانه، تاسیسات و اماکن ورزشی	۱۷
۱-۲-۲- تعریف سرانه	۱۷
۲-۲-۲- تقسیم بندی کلی اماکن ورزشی	۱۸
۳-۲-۲- انواع اماکن ورزشی	۱۸
۴-۲-۲- انواع فضاهای ورزشی از لحاظ بهره‌برداری	۲۰
۳-۲- بخش دوم: مبانی نظری پژوهش	۲۱
۱-۳-۲- تاریخچه بهره‌وری	۲۱
۲-۳-۲- مفهوم بهره‌وری	۲۳
۳-۳-۲- تقسیم بندی‌های بهره‌وری	۲۵
۱-۳-۳-۲- بهره‌وری متوسط عوامل تولید	۲۵
۲-۳-۳-۲- بهره‌وری کل عوامل تولید	۲۵
۳-۳-۳-۲- بهره‌وری نهایی عوامل تولید	۲۶
۴-۳-۲- بهره‌وری از دیدگاه مکاتب مختلف	۲۶
۵-۳-۲- سطوح بهره‌وری	۲۸
۱-۵-۳-۲- بهره‌وری فردی	۲۸

۲۸	..... بهره‌وری در خانه
۲۹	..... بهره‌وری در سازمان
۲۹	..... بهره‌وری در سطح ملی
۲۹	..... بهره‌وری سبز
۳۰	..... شاخص
۳۰	..... شاخص‌های بهره‌وری
۳۱	..... اندازه‌گیری بهره‌وری
۳۳	..... دوره ارزیابی بهره‌وری
۳۴	..... مبنای مقایسه در بهره‌وری
۳۵	..... مقایسه با سال پایه
۳۵	..... مقایسه با سایر سازمانهای مشابه
۳۵	..... سطح اندازه‌گیری بهره‌وری
۳۶	..... سطح بین‌المللی
۳۶	..... سطح ملی
۳۶	..... تحلیل بیرونی
۳۷	..... تحلیل درونی
۳۷	..... عوامل موثر بر بهره‌وری
۳۸	..... عوامل داخلی موثر بر بهره‌وری سازمان
۳۸	..... عوامل نرم‌افزاری
۳۸	..... نیروی انسانی
۳۹	..... سازمان و سیستم
۳۹	..... روشهای کاری
۴۰	..... روشها و سبک مدیریت
۴۰	..... عوامل سخت‌افزاری
۴۰	..... محصولات (خدمات)
۴۱	..... ماشین‌آلات و تجهیزات
۴۱	..... تکنولوژی
۴۱	..... مواد و انرژی
۴۲	..... عوامل خارجی موثر بر بهره‌وری
۴۲	..... تغییرات ساختاری
۴۲	..... تغییرات اقتصادی
۴۲	..... تغییرات جمعیتی

۴۳	..... تغییرات اجتماعی ۳-۱-۲-۱۱-۳-۲
۴۳	..... منابع طبیعی ۲-۲-۱۱-۳-۲
۴۳	..... دولت و زیر ساختها ۳-۲-۱۱-۳-۲
۴۴	..... بخش سوم: تحقیقات انجام شده در داخل و خارج کشور ۳-۲
۴۴	..... مقدمه ۱-۳-۲
۴۴	..... تحقیقات انجام شده در داخل کشور ۲-۳-۲
۵۴	..... تحقیقات انجام شده در خارج از کشور ۳-۳-۲
۵۸	..... نتیجه‌گیری از ادبیات پیشینه ۴-۳-۲

فصل سوم: روش تحقیق

۶۲	..... مقدمه ۱-۳
۶۲	..... روش تحقیق ۲-۳
۶۲	..... جامعه آماری ۳-۳
۶۲	..... نمونه آماری ۴-۳
۶۳	..... ابزارهای اندازه‌گیری تحقیق ۵-۳
۶۴	..... پرسشنامه ویژگی‌های شخصی نمونه‌ها ۱-۵-۳
۶۴	..... پرسشنامه وضعیت موجود بهره‌برداری از اماکن ورزشی ۲-۵-۳
۶۴	..... پرسشنامه عوامل موثر بر بهره‌وری اماکن ورزشی ۳-۵-۳
۶۵	..... روایی و پایایی پرسشنامه‌ها ۶-۳
۶۵	..... روایی ۱-۶-۳
۶۵	..... پایایی ۲-۶-۳
۶۶	..... روش تجزیه و تحلیل داده‌ها ۷-۳

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق

۶۸	..... مقدمه ۱-۴
۶۸	..... توصیف ویژگی‌های فردی ۲-۴
۶۸	..... جنسیت ۱-۲-۴
۶۹	..... سن ۲-۲-۴
۷۰	..... سطح تحصیلات ۳-۲-۴
۷۰	..... رشته تحصیلی ۴-۲-۴
۷۰	..... سابقه خدمت ۵-۲-۴
۷۱	..... سابقه ورزشی ۶-۲-۴
۷۱	..... آزمون سوالات تحقیق ۳-۴
۷۲	..... سوال تحقیق: وضعیت موجود بهره‌برداری از اماکن ورزشی استان گلستان چگونه است؟ ۱-۳-۴

- ۷۷..... ۴-۳-۱-۱- مساحت کل سالنهای ورزشی
- ۷۷..... ۴-۳-۱-۲- تعداد کل زمینهای روباز
- ۷۹..... ۴-۳-۱-۳- تعداد استخرهای موجود
- ۸۱..... ۴-۳-۱-۴- تعداد افراد استفاده کننده از اماکن ورزشی
- ۸۱..... ۴-۳-۲- آزمون سوال تحقیق: شیوه‌های افزایش بهره‌وری در بخش کالبدی اماکن ورزشی استان گلستان کدامند؟
- ۸۲..... ۴-۳-۳- آزمون سوال تحقیق: شیوه‌های افزایش بهره‌وری در بخش مالی اماکن ورزشی استان گلستان کدامند؟
- ۸۴..... ۴-۳-۴- آزمون سوال تحقیق: شیوه‌های افزایش بهره‌وری در بخش مشتری مداری اماکن ورزشی استان گلستان کدامند؟
- ۸۶..... ۴-۳-۵- آزمون سوال تحقیق: شیوه‌های افزایش بهره‌وری در بخش نیروی انسانی اماکن ورزشی استان گلستان کدامند؟
- ۸۸..... ۴-۳-۶- آزمون سوال تحقیق: شیوه‌های افزایش بهره‌وری در بخش مدیریت و برنامه‌ریزی اماکن ورزشی استان گلستان کدامند؟
- ۹۰..... ۴-۳-۷- آزمون سوال تحقیق: شیوه‌های افزایش بهره‌وری در بخش نظارت و ارزیابی اماکن ورزشی استان گلستان کدامند؟
- ۹۲..... ۴-۳-۸- سوال تحقیق: طرح رتبه‌بندی و شیوه‌های افزایش دهنده بهره‌وری اماکن ورزشی استان گلستان کدام است؟
- ۹۴..... ۴-۴-۴- رتبه‌بندی و اولویت عوامل موثر بر بهره‌وری
- ۹۷..... ۴-۴-۱- مراحل تدوین رتبه‌بندی
- ۹۷..... ۴-۴-۲- موارد استفاده مدیران و متصدیان اماکن ورزشی از طرح اولویت بندی شده‌ی عوامل موثر بر بهره‌وری

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

- ۱۰۱..... ۵-۱- مقدمه
- ۱۰۱..... ۵-۲- خلاصه تحقیق
- ۱۰۴..... ۵-۳- یافته‌های توصیفی
- ۱۰۴..... ۵-۳-۱- یافته‌های توصیفی پرسشنامه مشخصات فردی
- ۱۰۴..... ۵-۳-۲- یافته‌های توصیفی پرسشنامه سرانه فضاهای ورزشی استان گلستان
- ۱۰۵..... ۵-۳-۳- یافته‌های توصیفی پرسشنامه وضعیت بهره‌برداری از اماکن ورزشی استان گلستان

۴-۵- یافته‌های استنباطی پرسشنامه مربوط به عوامل موثر بر بهره‌وری

۱۰۸..... اماکن ورزشی استان گلستان

۱۱۲..... ۵-۵- بحث و نتیجه گیری

۱۱۷..... ۶-۵- پیشنهادات حاصل از تحقیق

۱۱۸..... ۷-۵- پیشنهادات برای محققین آینده

منابع و مآخذ

۱۲۰..... منابع فارسی

۱۲۸..... منابع انگلیسی

۱۳۱..... پیوست

۱۳۸..... چکیده لاتین

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲: انواع فضاهای ورزشی به لحاظ بهره‌برداری	۲۱
جدول ۱-۳: تعدا پرسشنامه‌های ارسالی و عودت شده	۶۳
جدول ۱-۴: توزیع فراوانی و درصد فراوانی جنسیت مدیران تربیت بدنی استان گلستان	۶۸
جدول ۲-۴: آماره‌های توصیفی سن مدیران	۶۹
جدول ۳-۴: توزیع فراوانی و درصد فراوانی سن مدیران	۶۹
جدول ۴-۴: توزیع فراوانی و درصد فراوانی میزان تحصیلات مدیران	۷۰
جدول ۵-۴: توزیع فراوانی و درصد فراوانی رشته تحصیلی مدیران تربیت بدنی استان گلستان	۷۰
جدول ۶-۴: توزیع فراوانی و درصد سابقه خدمت مدیران تربیت بدنی استان گلستان	۷۰
جدول ۷-۴: آماره‌های توصیفی سابقه ورزشی مدیران	۷۱
جدول ۸-۴: توزیع درصدی ورزشهایی که در داخل سالن انجام می‌شود	۷۳
جدول ۹-۴: توزیع درصدی ورزشهایی که خارج از سالن (فضای باز) انجام می‌شود	۷۴
جدول ۱۰-۴: توزیع درصدی ورزشهای داخل سالنی که قابلیت انجام آنها وجود دارد اما انجام نمی‌شود	۷۵
جدول ۱۱-۴: توزیع درصدی ورزشهای خارج از سالنی که قابلیت انجام آنها وجود دارد اما انجام نمی‌شود	۷۶
جدول ۱۲-۴: تعداد سالنهای ورزشی بر حسب وضعیت	۷۶
جدول ۱۳-۴: توزیع فراوانی و درصدی وضعیت به کارگیری سالنهای ورزشی موجود	۷۷
جدول ۱۴-۴: فراوانی و توزیع درصدی زمین‌های روباز بر حسب وضعیت فعالیت	۷۸
جدول ۱۵-۴: فراوانی و توزیع درصدی وضعیت به کارگیری فضاهای روباز ورزشی	۷۸
جدول ۱۶-۴: توزیع فراوانی و درصدی مساحت کل زمین‌های روباز ورزشی استان گلستان	۷۹
جدول ۱۷-۴: تعداد و توزیع درصدی وضعیت فعالیت استخرها	۸۰
جدول ۱۸-۴: تعداد و توزیع درصدی وضعیت استخرها بر حسب کاربرد آنها	۸۰
جدول ۱۹-۴: تعداد و توزیع درصدی وضعیت اختصاص استخرها بر حسب جنسیت	۸۱
جدول ۲۰-۴: توزیع درصدی اختصاصی اماکن ورزشی به سطوح ورزشی	۸۱

جدول ۴-۲۱: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای اولویت بندی زیر مجموعه‌های

بخش کالبدی اماکن ورزشی استان گلستان ۸۲

جدول ۴-۲۲: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای بررسی تفاوت عوامل موثر بر

بهره‌وری در بخش کالبدی اماکن ورزشی با یکدیگر ۸۳

جدول ۴-۲۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای اولویت‌بندی زیر مجموعه‌های

بخش مالی اماکن ورزشی استان گلستان ۸۴

جدول ۴-۲۴: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای بررسی تفاوت عوامل موثر بر

بهره‌وری در بخش مالی اماکن ورزشی با یکدیگر ۸۵

جدول ۴-۲۵: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای اولویت‌بندی زیر مجموعه‌های

بخش مشتری مداری اماکن ورزشی استان گلستان ۸۶

جدول ۴-۲۶: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای بررسی تفاوت عوامل موثر بر

بهره‌وری در بخش مشتری مداری اماکن ورزشی با یکدیگر ۸۷

جدول ۴-۲۷: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای اولویت‌بندی زیر مجموعه‌های

بخش نیروی انسانی اماکن ورزشی استان گلستان ۸۸

جدول ۴-۲۸: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای بررسی تفاوت عوامل موثر بر

بهره‌وری در بخش نیروی انسانی اماکن ورزشی با یکدیگر ۸۹

جدول ۴-۲۹: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای اولویت‌بندی زیر مجموعه‌های

بخش مدیریت و برنامه‌ریزی اماکن ورزشی استان گلستان ۹۰

جدول ۴-۳۰: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای بررسی تفاوت عوامل موثر بر

بهره‌وری در بخش مدیریت و برنامه‌ریزی اماکن ورزشی با یکدیگر ۹۱

جدول ۴-۳۱: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای اولویت‌بندی زیر مجموعه‌های

بخش نظارت و ارزیابی اماکن ورزشی استان گلستان ۹۳

جدول ۴-۳۲: نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای بررسی تفاوت عوامل موثر بر

بهره‌وری در بخش نظارت و ارزیابی اماکن ورزشی با یکدیگر ۹۳

فهرست شکل و نمودار

عنوان	صفحه
شکل ۱-۲: سطوح اندازه‌گیری بهره‌وری	۳۶
شکل ۲-۲: یک الگوی ادغام شده در مورد عوامل موثر بر بهره‌وری از دیدگاه (ILO)	۳۷
شکل ۱-۵: طرح اولویت بندی عوامل موثر بر بهره‌وری اماکن ورزشی استان گلستان	۱۱۲
نمودار ۱-۴: اولویت بندی زیر مجموعه‌های بخش کالبدی اماکن ورزشی استان گلستان	۸۳
نمودار ۲-۴: اولویت بندی زیر مجموعه‌های بخش مالی اماکن ورزشی استان گلستان	۸۵
نمودار ۳-۴: اولویت بندی زیر مجموعه‌های بخش مشتری مداری اماکن ورزشی استان گلستان	۸۷
نمودار ۴-۴: اولویت بندی زیر مجموعه‌های بخش نیروی انسانی اماکن ورزشی استان گلستان	۸۹
نمودار ۵-۴: اولویت بندی زیر مجموعه‌های بخش مدیریت و برنامه‌ریزی اماکن ورزشی استان گلستان	۹۲
نمودار ۶-۴: اولویت بندی زیر مجموعه‌های بخش نظارت و ارزیابی اماکن ورزشی استان گلستان	۹۴

عنوان: بررسی میزان سرانه ی فضاهای ورزشی و بهره‌وری آن در استان گلستان از دیدگاه

مدیران ورزشی استان

چکیده:

هدف از انجام این پژوهش، بررسی میزان سرانه ی فضاهای ورزشی و بهره‌وری آن در استان گلستان از دیدگاه مدیران ورزشی استان بود. روش تحقیق این پژوهش توصیفی پیمایشی بود که به صورت میدانی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مدیران ادارات تربیت بدنی استان گلستان، مدیران تربیت بدنی نواحی آموزش پرورش، مدیران گروه‌های تربیت بدنی و فوق برنامه تربیت بدنی دانشگاه‌های سطح استان و نیروهای نظامی بود. تعداد جامعه و نمونه آماری با هم برابر و ۳۶ نفر بودند. در این پژوهش علاوه بر پرسشنامه ویژگی‌های شخصی نمونه‌ها از دو پرسشنامه محقق ساخته: پرسشنامه وضعیت موجود بهره‌برداری از اماکن ورزشی و پرسشنامه عوامل موثر بر بهره‌وری اماکن ورزشی استفاده شد. که در نهایت ۳۶ پرسشنامه جمع‌آوری شد. برای تعیین روایی پرسشنامه‌ها از نظرات متخصصان استفاده شد که پس از اعمال نظر متخصصان به اصلاح موارد اشاره شده پرداخته شد. همچنین برای تعیین پایایی پرسشنامه عوامل موثر بر بهره‌وری اماکن ورزشی تعداد ۱۸ پرسشنامه به شکل مقدماتی در جامعه آماری توزیع و پس از جمع‌آوری، پایایی آن با استفاده از آزمون ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲ گزارش شد. در نهایت برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح آمار توصیفی از میانگین، جداول، نمودارها و ... و در سطح آمار استنباطی از آزمونهای کولموگروف-اسمیرنوف، تحلیل واریانس فریدمن استفاده شد، یافته‌های تحقیق منبعت از پرسشنامه وضعیت موجود بهره‌برداری از اماکن ورزشی نشان داد که در جامعه مطالعه شده مقدار سرانه سالن‌ها برای هر فرد در استان گلستان ۰/۸ مترمربع و مقدار سرانه استخرهای سرپوشیده و روباز ۰/۰۰۶ مترمربع، تعداد ۲۴۸ باب سالن، ۸۴ باب زمین روباز، ۱۵ باب استخر وجود دارد که بیشتر چند منظوره می‌باشند، همچنین ۷۵٪ به ورزش همگانی و ۲۵٪ به ورزش قهرمانی اختصاص دارد، تعداد افراد استفاده کننده از اماکن ورزشی ۷۳۰۰۰ نفر گزارش شد و مساحت کل سالنهای ورزشی ۱۲۸۷۲۰۰ مترمربع می‌باشد. همچنین یافته‌های تحقیق منبعت از پرسشنامه عوامل موثر بر بهره‌وری اماکن ورزشی استان گلستان نشان داد که در بخش کالبدی اماکن ورزشی سهولت دسترسی به فضای ورزشی با میانگین رتبه (۸/۶۱)، در بخش مالی استفاده بهینه و مناسب از بودجه موجود با میانگین رتبه (۵/۳۳)، در بخش مشتری مداری رعایت نکات اخلاقی در برخورد با مراجعه کنندگان با میانگین رتبه (۷/۶۰)، در بخش نیروی انسانی بهره‌گیری از افراد متخصص و با تجربه در فضای ورزشی با میانگین رتبه (۶/۳۱)، در بخش مدیریت و برنامه‌ریزی میزان تحصیلات مدیران با میانگین رتبه (۶/۵۶) - قدرت تصمیم‌گیری مدیران با میانگین رتبه (۴/۵۴) بالاترین اهمیت را کسب کردند. به منظور رتبه بندی شش بخش کلی موثر بر بهره‌وری اماکن ورزشی استان گلستان مورد آزمون قرار گرفتند و نتایج ذیل به ترتیب اهمیت حاصل شد: بخش کالبدی، مدیریت و برنامه ریزی، نیروی انسانی، مشتری مداری، نظارت و ارزیابی و مالی. نتایج گویای این نکته است که بخش کالبدی به عنوان موثرترین عامل در بهره‌وری اماکن ورزشی استان گلستان مطرح

است و پس از آن مدیریت و برنامه‌ریزی و نیروی انسانی. بنابراین می‌توان اظهار داشت که قبل از دیگر عوامل این کالبدی، مدیریت و برنامه‌ریزی و نیروی انسانی است که می‌تواند در بهره‌وری استان گلستان موثر واقع شود.

واژه‌های کلیدی: بررسی، سرانه، بهره‌وری، استان گلستان، کالبدی، مدیریت و برنامه‌ریزی، نیروی انسانی.

فصل یک

از اهداف اصلی هر کشوری داشتن رشد اقتصادی بالا و رسیدن به سطوح بالای توسعه می‌باشد که از ضرورت‌های دسترسی به این اهداف، استفاده بهینه از منابع موجود در کشور است و راهکارها آن بهبود و ارتقا بهره‌وری است. ایران کشوری است با امکانات مناسب و مشکل اصلی آن عدم استفاده از منابع می‌باشد (دادگر، ۱۳۸۳). بطوری که امکانات فراوانی به هدر می‌رود و از منابع در دسترس کار، زمین و سرمایه استفاده بهینه بریم و این گویای ضعف مدیریت جامع در استفاده از منابع می‌باشد و نتیجه‌ی آن بهره‌وری پایین در صنایع کشور است. تصور عمومی بر این است که برای افزایش رشد اقتصادی لازم است ظرفیتهای تولید اضافه شود در حالیکه علاوه بر ظرفیت سازی، افزایش بهره‌وری باید در افزایش رشد اقتصادی مورد توجه باشد. البته در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور سهم قابل توجهی از رشد تولید ناخالص داخلی قرار است با افزایش بهره‌وری محقق شود (طاهری، ۱۳۸۲). بهره‌وری از ابعاد دیگری نیز می‌تواند ارتقا یابد و به افزایش رشد اقتصادی کمک کند، هزینه‌های تحقیق و توسعه است که از طریق بهبود و خلق تکنولوژی به واحدهای تولیدی اجازه می‌دهد سهم بالاتری از تولید بازارها را کسب کنند، و با کاهش هزینه‌ها، قیمت محصولات خود را کاهش می‌دهند. بنابراین از این دو مجرا به افزایش بیشتر تولید دسترسی پیدا می‌کنند و این بیانگر نقش تحقیق و توسعه در افزایش بهره‌وری می‌باشد (جهان شاهی، ۱۳۸۶).

در این میان سیمون^۱ "کوزنتس" نیز به نقش بهره‌وری در رشد اقتصادی بسیار تاکید داشته و خصوصیت جریان رشد که تقریباً در کلیه کشورهای پیشرفته معاصر وجود دارد از نرخ بالای افزایش بهره‌وری به عنوان یکی از دو متغیر کلی اقتصاد نام برده است (جرالد میر^۲، ۱۳۷۸). اقتصاد ایران بر اساس حسابهای ملی و طبقه بندی فعالیت‌های اقتصادی دارای چهار بخش عمده کشاورزی، صنایع و معادن، نفت و خدمات است. اماکن و فضاهای ورزشی به عنوان عامل تعیین کننده مقدار سرانه‌ی فضاها یکی از زیر بخشهای گروه خدمات به حساب می‌آید. افزایش بهره‌وری در این بخش، به عنوان یک ضرورت جهت ارتقا سطح زندگی و

1- Simon kuznets

2- Mayr, G

رفاه بیشتر و آرامش و آسایش، ضروری می‌باشد و ارتقا آن همواره مدنظر سیاستمداران، اقتصاددانان، صاحبان صنایع و دولتمردان بوده است. شکی نیست که کسب حداکثر بهره‌وری از جمله آرزوهای هر مجموعه انسانی، اعم از اجتماعی، صنعتی، فرهنگی، ورزشی و دیگر مجموعه‌هایی است که در قالب گروه‌های انسانی قرار دارند. اما بحث بهره‌وری در سازمانهایی که خروجی قابل لمس داشته و به راحتی با معیارهای مادی، خصوصاً ضوابط مالی قابل اندازه‌گیری و قیاس باشند مطلوبیت دیگری دارد. موضوع اندازه‌گیری شاید از جمله مواردی باشد که علی‌رغم تلاش‌های فراوانی که برای به نظم کشیدن آن انجام شده، کماکان به طور دقیق قابل اندازه‌گیری نیست و نمی‌توان به راحتی آن را در قالب فرمولهای ریاضی توصیف کرد، علت آن چیزی جز عدم ثبات تعریف حدکمال نمی‌باشد. به هر روی سعی در تسخیر رفیع‌ترین قله‌های بهره‌وری، خواست هر سازمان بوده و برای تعیین مسیر و اندازه‌گیری، پیشرفت و ارتقا راهی جز تعیین معیارهای ذهنی وجود ندارد (ادیب‌رضوی، ۱۳۸۷). با درک مفهوم بهره‌وری اماکن ورزشی و لزوم اهمیت آن در سازمان تربیت بدنی و به طور کلی دستگاه‌هایی که دارای این گونه اماکن می‌باشند، جمع‌آوری اطلاعات و کسب نقطه نظرات صاحب نظران جهت تعیین سرانه فضاهای ورزشی و بهره‌وری اماکن ورزشی استان گلستان که هدف این پژوهش می‌باشد، مدیران قادر خواهند بود تا از وضعیت عوامل موثر بر بهره‌وری اماکن ورزشی مطلع شده و در رسیدن به بالاترین میزان بهره‌وری در سازمانهای مربوطه موفق گردند. لذا به منظور برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری در خصوص دستیابی به بیشترین میزان بهره‌وری ابتدا لازم است طبق معیارها و ضوابط علمی وضعیت موجود بهره‌برداری از این اماکن مورد بررسی قرار گیرد و سپس عوامل موثر بر بهره‌وری شناسایی و اولویت بندی شود.

۱-۲- بیان مسئله:

امروزه نقش ورزش در سلامت جسمانی و روانی شهروندان بر کسی پوشیده نیست، مخصوصاً در زندگی ماشینی امروز که اغلب مردم از تحرک کافی برخوردار نیستند و دچار فقر حرکتی شده‌اند، تربیت بدنی و ورزش می‌تواند در تامین سلامت روانی و تندرستی نقش بسزایی ایفا کند. مسلماً مبادرت ورزیدن به انجام فعالیت‌های ورزشی نیاز به بستر و فضای مناسب دارد. یکی از ابزارهای مهم جهت رشد و توسعه پایدار در

بعد ورزش همگانی و ورزش قهرمانی وجود اماکن و فضاهای ورزشی مناسب می‌باشد (ایزد پناه، ۱۳۸۴). اماکن ورزشی یکی از اساسی‌ترین ارکان دستگاه‌های اجرایی و نهادهایی است که دارای امکانات و فضاهای ورزشی می‌باشند (کارگر، ۱۳۸۳). اماکن ورزشی بستر اجرایی فعالیت‌های ورزشی هستند و کیفیت آنها بر اجرای تمرینات و اجرای مسابقات در رقابت‌های ورزشی تاثیر مستقیم دارد، ساخت اماکن ورزشی نیازمند دقت و درایت فراوان است به طوری که بروز اشتباهات و غفلت‌هایی در برنامه‌ریزی، طراحی، ساخت و تجهیز تأسیسات و اماکن ورزشی باعث به هدر رفتن وقت، انرژی و بودجه می‌شود و این امر می‌تواند بر عملکرد آینده، به ویژه بر برنامه‌های ورزشی و تفریحات سالم اثر نامطلوبی داشته باشد (خواجوی، ۱۳۸۰). در سال‌های اخیر سیاست ساخت اماکن ورزشی مورد توجه قرار گرفته است به نحوی که هر منطقه از کشور از مجتمع‌های ورزشی برخوردار می‌باشند اما شاخص سرانه امکانات ورزشی در کشور پاسخگوی اقشار مختلف جامعه نبوده و در قیاس با کشورهای توسعه یافته که سرانه‌ای بالغ بر ۳ مترمربع دارند بسیار محدود است. در اصطلاح شهرسازی سرانه عبارت است مقدار زمینی که بطور متوسط از هر یک از کاربریها به ساکنین می‌رسد (شیعه، ۱۳۸۲). آمار و ارقام متفاوتی از منابع مختلف رسمی و غیررسمی در خصوص سرانه فضاهای ورزشی موجود در کشور منتشر گردیده که اگر بخواهیم هر کدام از آنها را معیار سنجش قرار دهیم تفاوت فاحشی با معیارهای استاندارد جهانی داریم. سرانه پیشنهادی وزارت مسکن و شهرسازی برای فضاهای ورزشی در کشور ما ۲ تا ۴ مترمربع برای هر فرد تعیین گردیده است (ابراهیمی، ۱۳۸۷). با توجه به کثرت جمعیت کشور و منابع محدود مالی مدیران اماکن باید تلاش کنند تا برنامه‌ریزی ورزشی و راهبردهای اجرایی میزان بهره‌وری را در باشگاه‌ها و مجتمع‌های ورزشی افزایش دهند (آراولسون، ۱۳۸۴). با توجه به این امر باید برای زنده و پویا نگه داشتن این اماکن، استفاده بهینه و مقرون به صرفه از آنها را که شعار اصلی بهره‌وری اماکن ورزشی هست را در اولویت اول برنامه‌های خود قرار دهیم (کارگر، ۱۳۸۳). جهت استفاده بهینه از اماکن ورزشی، اولین گام تعیین سرانه ورزشی اماکن و ظرفیت موجود جهت تعیین کمبودها و رفع کاستی‌های آن است و سپس کوشش برای چگونگی استفاده از تجهیزات و متعاقب آن تلاش به منظور تعیین عوامل مؤثر بر آن است که از شرایط لازم و ضروری برای تحقق رشد و توسعه به شمار می‌آید. مفهوم

بهره‌وری که امروزه بیش از یک قرن از طرح آن به صورت جدی می‌گذرد به دلیل کاربردهای روزافزون آن در تمامی شئون زندگی انسان‌ها در حال رشد و گسترش است (کارگر، ۱۳۸۳). کوشش‌های انسان همیشه و همواره معطوف بر آن بوده است که حداکثر نتیجه را از حداقل تلاش‌ها و امکانات به دست آورد (مشرف جوادی، ۱۳۸۳). در نظام متحول حاضر اولین گام، کوشش برای شناخت بهره‌وری و متعاقب آن تلاش برای تعیین عوامل موثر در افزایش بهره‌وری است (علیزاده، ۱۳۸۵) که با تعیین این عوامل و میزان اهمیت هر کدام از آنها در روند بهره‌وری زمینه‌های مساعد فراهم شوند و با تنظیم برنامه‌های اصلاحی و اجرای آن موجبات ارتقای بهره‌وری را فراهم آورند (خیابانچیان، ۱۳۸۳). برای واژه بهره‌وری تعاریف گوناگونی ارائه شده است؛ بهره‌وری یعنی بهره بیشتر بردن با استفاده از امکانات بالقوه و بالفعل یا حداکثر استفاده از امکانات موجود با حداقل هزینه در کوتاه‌ترین زمان. بهره‌وری معیاری است که به کمک آن می‌توان به طور مستمر شرایط موجود را بهبود بخشید (کارگر، ۱۳۸۳). بهره‌وری عبارت است از چگونگی استفاده از منابع انسانی و مادی که دارای دو مولفه کارایی و اثربخشی می‌باشد. تربیت بدنی و ورزش ساز و کاری قوی برای تسهیل فعالیت‌ها، روابط اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دارد که این کارکردها بر تولید ناخالص ملی تاثیر می‌گذارد و در بهره‌وری ملی نقش به‌سزایی دارد (خیابانچیان، ۱۳۸۳). چرخه بهره‌وری در فضاهای ورزشی شامل اندازه‌گیری بهره‌وری، تحلیل بهره‌وری، ریزی بهبود و اجرای برنامه بهبود بهره‌وری است. بخش اندازه‌گیری بهره‌وری خود شامل: مراحل طراحی نظام اندازه‌گیری بهره‌وری در فضاهای ورزشی، تدوین بیانیه مأموریت در بخش فضاهای ورزشی، شناسایی انتظارات، شناسایی عوامل موثر در بهره‌وری فضاهای ورزشی، انتخاب داده‌ها و نهاده‌های کلیدی و تعیین شاخص‌های بهره‌وری است (علیزاده، ۱۳۸۵). از آنجا که افزایش بهره‌وری اماکن و تأسیسات ورزشی به پارامترها و متغیرهای گوناگونی بستگی دارد از این رو شناسایی و تعیین نحوه افزایش بهره‌وری اماکن ورزشی استان گلستان مسأله محوری تحقیق حاضر است. در این پژوهش سعی در بررسی سرانه‌ی فضاهای ورزشی و میزان بهره‌وری اماکن ورزشی استان گلستان از دید مدیران تربیت بدنی آن استان مورد بررسی قرار می‌گیرد و سعی می‌شود به این سوالات پاسخ داده شود که چگونگی بهره‌برداری و شیوه‌ها و راه‌های افزایش دهنده بهره‌وری اماکن ورزشی پاسخ داده شود؟

۱-۳- ضرورت و اهمیت پژوهش:

یکی از ابزارهای رشد و توسعه ورزش، وجود امکانات و فضاهای ورزشی است. مدیران بایستی بدانند که وضعیت اماکن ورزشی، میزان سرانه و پراکندگی چگونه بوده و در آینده برای تاسیس فضاهای جدید باید چگونه عمل نمایند؟ این موضوع که سرانه اماکن ورزشی تخصیص یافته برای افراد و نحوه پراکندگی این اماکن تا چه اندازه به استانداردهای تعیین شده نزدیک می‌باشد می‌تواند کمک شایانی به چگونگی تخصیص بودجه برای تاسیس فضاهای جدید و بهره‌وری فضاهای موجود بنماید. (ابراهیمی، ۱۳۸۷). در شرایط متغیر و پیچیده امروزی که بر محیط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و ... حاکم است، یکی از عواملی که می‌تواند به بقای سازمان کمک کند، مسئله بهره‌وری است (طواری، ۱۳۸۷). حاکم شدن فرهنگ بهره‌وری موجب استفاده بهینه از کلیه امکانات مادی و معنوی سازمان‌ها می‌شود که می‌توان بدون اضافه کردن فناوری و نیروی انسانی جدید از امکانات، شرایط، توان و قابلیت‌های نیروی انسانی موجود با خاصیت زایشی در جهت اهداف سازمان حداکثر بهره را برد. بهره‌وری مطلوب با تغییر ساختارها، اضافه کردن فناوری، تدوین دستور کار و صدور بخشنامه حاصل نمی‌شود (هنری، ۱۳۸۲). اندازه‌گیری جزء لاینفک و به تعبیر برخی، نقطه آغاز فرایند علمی مدیریت بهره‌وری است. اگر بخواهیم بهره‌وری را در فرهنگ سازمانی جلوه‌گر سازیم، شرط اساسی آن وجود ابزاری برای کنترل و نظارت بر پیشرفت، فراهم آوردن بازخورد، تعیین اهداف قابل اندازه‌گیری و ارزیابی عملکرد مدیریت است، به عبارتی دیگر، اندازه‌گیری بهره‌وری فراهم آورنده اطلاعاتی است که امکان ارزیابی و قضاوت را پیرامون، چگونگی حرکت به سوی هدف (وضع موجود) را از نقطه عزیمت و شرایط قبلی ایجاد می‌کند (علیزاده، تجاری، ۱۳۸۵). در مجموعه ورزش کشور از ظرفیت‌ها و پتانسیل موجود به خوبی استفاده نمی‌شود و باید تلاش کرد که با استفاده از مدیران هوشمند و آگاه به سیستم در ورزش را به گونه‌ای ساماندهی کرد که بتوان از توان علمی نیروهای ورزیده به بهره‌وری مناسب رسید (واعظی آشتیانی، ۱۳۸۴). با توجه به روند رو به رشد ایجاد و توسعه اماکن و تاسیسات ورزشی در کشور، متأسفانه مستندات به پایین بودن استفاده از تاسیسات ورزشی در مقایسه با ظرفیت‌های موجود بنا به دلایل مختلفی از جمله نبود اطلاعات و آمار صحیح و دقیق ساعات بهره‌برداری و استفاده از تاسیسات ورزشی موجود در